

BEVEZETÉS AZ IRODALOMTUDOMÁNYBA
TEMATIKA ÉS OLVASMÁNYLISTA
2023/2024. I.

TEMATIKA

1.	Befogadás és alkotás Az olvasóvá nevelés problémaköre és lehetőségei. Az irodalmi mű születése és hatása. Az ihlet mibenléte. A versemlékezet.
2.	Az irodalomelmélet néhány alapvető kérdése 1. A szerzői szándék. Irodalom és valóság viszonya: a fikcionalitás kérdése.
3.	Az irodalomelmélet néhány alapvető kérdése 2. A klasszikus mű fogalma. Az irodalomtörténet-írás problémái.
4.	Mi a vers és mi a költészet? Válaszkeresés a Négyszögletű Kerek Erdőben. Ars poeticák. Költészetmetaforák.
5.	Vers, ritmus, versritmus A versszerűség körülhatárolása avantgárd példák segítségével. A ritmus és a versritmus. A versértelmezés ritmikai aspektusa.
6.	A költészet határterületei és a líra közvetíthetősége A kombinatorikus költészet. Számítógépes versgenerálás. Költészet a világhálón. A líra közvetíthetősége. Megzenésített vers és dalszöveg.
7.	Metaforaelméletek A nyelv lényegi metaforikusságának gondolata. Köznapi, tudományos és költői metaforák. Holt és élő metafora. Metaforaelméletek.
8.	A lírai én kérdéséről A lírai én alakváltozatai. A „te” lírai alakzata. Az aposztrophé alakzata mint a lírai beszélő identitásának létrehozója.
9.	Intertextualitás, intermedialitás és műfordítás Az intertextualitás módozatai. Az intertextus „nyoma”. Para-, meta-, hiper- és architextus. Irodalom és film. A műfordító feladata.
10.	Az elbeszélés elméleti kérdései 1. Az elbeszélő diszkurzus (idő, mód, hang). A tudatfolyamatok ábrázolásának narratív módozatai.
11.	Az elbeszélés elméleti kérdései 2. Verbális és vizuális narráció. Elbeszélés és kép viszonya. A narratív azonosság. Autobiográfia.
12.	A regény műfaj Tér és idő a regényben (kronotoposz). Az európai regény mint a személyes üdvtörténet formája. A regénynyelv előtörténete és sajátosságai.
13.	Újraolvasás és szövegek túlinterpertálása A megértés térbeli és időbeli modelljei. A szerzői szándék, az olvasói szándék és a szöveg szándéka. Ökonómikus és paranoid olvasatok.

OLVASMÁNYLISTA

1. Befogadás és alkotás

Kötelező irodalom:

- Kosztolányi Dezső: *Hogy születik a vers és a regény?* = Uő: *Nyelv és lélek*. Bp., Osiris, 1999. 453-459.

Ajánlott irodalom:

- Gombos Péter: *Dobj el mindent, és olvass!*
- Centauri: *Kék angyal* = Uő: *Kék angyal*, Magvető, 2008, 322-338.
- Tóth Krisztina: *Talált mondat* (székfoglaló előadás, Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia, MTA, 2011), 1-30.
- Nemes Nagy Ágnes: *Rózsa, rózsza* = Uő: *Az élők mértana I.* Bp., Osiris, 2004. 36-42.
- Hans Ulrich Gumbrecht: *A jelenlét előállítása: Amit a jelentés nem közvetít*, ford. Palkó G., Ráció, Bp., 2010., illetve Prae (irodalmi folyóirat) Gumbrecht-számai: Prae 2013/2. és 2013/3.
- Pilinszky János: *A mű születése* = Uő: *Publicisztikai írások*. Bp., Osiris, 1999. 37-41.
- Weöres Sándor: *A vers születése* = Uő: *Egybegyűjtött írások*. Bp., Argumentum, 2003. 219-261.

2. Az irodalomelmélet néhány alapvető kérdése 1.

Kötelező irodalom:

- Roland Barthes: *A szerző halála* (1968) = Uő: *A szöveg öröme*, Bp., Osiris, 1996. 50-55.

Ajánlott irodalom:

- W.K. Wimsatt-Monroe Beardsley: *Az intencionalitás téveszméje* (1946) = Bókay Antal-Vilcsek Béla: *A modern irodalomtudomány kialakulása*, Bp., Osiris, 1998. 369-380
- Cs. Gyimesi Éva: *Beszéd és fikció* = Uő: *Teremtett világ. Rendhagyó bevezetés az irodalomba*, Pátria, 1992. 17-26.
- Johannes Andereg: *Fikcionalitás és esztétikum* = *Narratívák 2. Történet és fikció*, szerk. Thomka Beáta, Bp., Kijárat, 1998. 43-54.
- Wolfgang Iser: *Fikcióképző aktusok* = Uő: *A fiktív és az imaginárius*, Bp., Osiris, 2001. 21-43.

3. Az irodalomelmélet néhány alapvető kérdése 2.

Kötelező irodalom:

- Italo Calvino: *Miért olvassuk a klasszikusokat?* = *Holmi* 1994/9. 1290-1294.

Ajánlott irodalom:

- Hans-Robert Jauss: *Irodalomtörténet mint az irodalomtudomány provokációja* = Uő: *Recepcióelmélet – esztétikai tapasztalat – irodalmi hermeneutika*, Bp., Osiris, 1997, 36-84.
- Szegedy-Maszák Mihály: *A kánon mibenléte: remekmű és fejlődéstörténet* = *Kánon és kanonizáció*, szerk. Dobos István-Szegedy-Maszák Mihály, Debrecen, Csokonai, 2003. 9-22.
- Szegedy-Maszák Mihály: *Előszó* = *A magyar irodalom történetei, I.*, főszerk. Szegedy-Maszák Mihály, Bp., Gondolat, 2007. 11-17.

4. Mi a vers és mi a költészet?

Kötelező irodalom:

- Lázár Ervin: *Dömdö-dömdö-dömdödöm* (A Négyszögletű Kerek Erdő 9. fejezete)

Ajánlott irodalom:

- kortárs ars poeticák (Parti Nagy Lajos: *Dallszöveg*, Jónás Tamás: *Mi a vers nektek?*, Szabó T. Anna: *Au lecteur*)
- Balla Zsófia – Kovács András Ferenc – Parti Nagy Lajos: *A költészetről* = Magyar Lettre Internationale 31. (1998), 49-59.
- Osztrólczyk Sarolta: „Ez nem vers, kikérem magamnak!” *Líraelméleti és korszakpoétikai kérdések Lázár Ervin Dömdö-dömdö-dömdödöm című meséjében* = Humorstílusok és -stratégiák, szerk. Nemesi Attila László, T Litovkina Anna, Barta Zsuzsanna, Barta Péter, Tinta Könyvkiadó, Bp., 2018. 57-68.

5. Vers, ritmus, versritmus

Kötelező irodalom:

- Horváth Kornélia: *A versértelmezés ritmikai aspektusáról* (részlet) = Uő: *A versről*, Bp., Kijarat, 2006. 21-28.

Ajánlott irodalom:

- Papp Tibor: *Gondolatok a látható nyelvről és a vizuális irodalomról* = Uő: *Avantgárd szemmel költészetről, irodalomról*, Bp., Magyar Műhely, 2004. 71-85.
- Nagy Pál: *A vizuális költészet*. In: Uő: *Az irodalom új műfajai*. Bp., ELTE BTK Magyar Irodalomtörténeti Intézete - Magyar Műhely, 1995. 85-202.
- Kecskés András: *I. Rend és ritmus, II. Nyomatékrend és sorképzés, III. Versmérték és versritmus* = Uő: *A vers hangzásvilága*, Bp., Tankönyvkiadó, 1981. 5-40. (Elsősorban: 5-20., 24-29., 40.)

6. A költészet határterületei és a líra közvetíthetősége

Kötelező irodalom:

- Papp Tibor: *A számítógépes versgenerálás becserkészése* = Uő: *Avantgárd szemmel költészetről, irodalomról*, Bp., Magyar Műhely, 2004. 91-97.

Ajánlott irodalom:

- Papp Tibor: *Disztichon Alfa. Első magyar automatikus versgenerátor*. Bp., Magyar Műhely, 1994. 5-39.
- Osztrólczyk Sarolta-Rédai Gergely: *Versanimáció és versösvény. A líra közvetítésének új útjai* = Kortárs 2019/12. 54-65.

7. Metaforaelméletek

Kötelező irodalom:

- Friedrich Nietzsche: *A nem-morálisan felfogott igazságról és hazugságról* = Athenaeum 1992/3. 3-15.

Ajánlott irodalom:

- Max Black: *A metafora* = Helikon 1990/4. (A jelentésteremtő metafora) 432-447.
- Paul Ricoeur: *A metaforikus folyamat* = Uő: *Bibliai hermeneutika*, Bp., Hermeneutikai füzetek 6., 1995. 89-105.
- Thomka Beáta: *Metafora, interpretáció, teória* = MEK

- I.A. Richards: *A metafora* = Helikon 1977/1. 120-128.
- Fónagy Iván: *A metafora* (7-11. fej., 16-17. fej.), *Grammatikai metaforák* = Uő.: *A költői nyelvről*, Bp., Corvina, 1999. 141-164., 195-214., 430-435.
- Horváth Kornélia: *Metafora és költői nyelv* = Uő.: *A versről*, Bp., Kijárat, 2006. 81-108.

8. A lírai én kérdéséről

Kötelező irodalom:

- Kulcsár Szabó Ernő: *Költészet és dialógus. A lírai művek befogadásának kérdéséhez* (részlet: *A lírai mű – mint a recepció „hangja”*) = Uő.: *A megértés alakzatai*, Debrecen, Csokonai, 1998, 36-39.

Ajánlott irodalom:

- Jonathan Culler: *Aposztrophé* = Helikon 2000/3. 370-389.
- Horváth Kornélia: *A lírai beszélő kérdéséről* (*Én, hang, arc, szelf, szubjektum*) = Uő.: *A versről*, Bp., Kijárat, 2006. 183-209.
- Kulcsár-Szabó Zoltán, *A „te” lírai alakzatának kérdéséhez* = Uő.: *Az olvasás lehetőségei*, Bp., Kijárat, 1997. 41-50.

9. Intertextualitás, intermedialitás és műfordítás

Kötelező irodalom:

- Kosztolányi Dezső: *A Holló* = Uő.: *Nyelv és lélek*, Bp., Osiris, 1999. 495-499.

Ajánlott irodalom:

- Gérard Genette: *Transztextualitás* = Helikon 1996/1-2., 82-90.
- Michael Riffaterre: *Az intertextus nyoma* = Helikon 1996/1-2., 67-81.
- Kulcsár-Szabó Zoltán, *Intertextualitás: létmód és/vagy funkció*, Irodalomtörténet 1995/4., 495-541.
- Kosztolányi Dezső: *Ábécé a fordításról és fordításról* = Uő.: *Nyelv és lélek*, Bp., Osiris, 1999. 511-515.
- Walter Benjamin: *A műfordító feladata* = Uő.: *Angelus novus*, Magyar Helikon, 1980. 71-86.
- E. A. Poe: *The Raven* c. versének műfordításai
- Sylvia Plath *Daddy* c. versének műfordításai
- Somlyó György: *Két szó között. Megjegyzések a fordítás poétikájához* = *A műfordítás elveiről. Magyar fordításelméleti szöveggyűjtemény*, szerk. Jeney Éva–Józan Ildikó, Bp., Balassi, 2008. 376-397.
- Józan Ildikó, *Műfordítás és intertextualitás* = *A fordítás és intertextualitás alakzatai*, Bp., Anonymus, 1998. 133-145.

10. Az elbeszélés elméleti kérdései 1.

Kötelező irodalom:

- Dorrit Cohn: *Áttetsző tudatok* = *Az irodalom elméletei II.*, szerk. Thomka Beáta, Pécs, JPTE-Jelenkor, 1996. 93-98.

Ajánlott irodalom:

- Gérard Genette: *Az elbeszélő diszkurzus* = *Az irodalom elméletei I.*, szerk. Thomka Beáta, Pécs, JPTE-Jelenkor, 1996. 61- 98.
- Dobos István: *Az elbeszélés elméleti kérdései. Narratológiai vázlat* = Uő.: *Az irodalomértés formái*, Csokonai, Debrecen, 2002. 119-134.
- Borisz Uszpenszkij: *A megnevezés mint nézőpontprobléma* = Uő.: *A kompozíció poétikája*, Bp., Európa, 1984. 36-55.

11. Az elbeszélés elméleti kérdései 2.

Kötelező irodalom:

- Paul Ricoeur: *A narratív azonosság = Narratívák. 5. Narratív pszichológia*, szerk. László János-Thomka Beáta, Bp., Kijárat, 2001. 15-25.

Ajánlott irodalom:

- A tékozló fiú története (Lk 15,11-15,32)
- Rényi András: *A tenyér ünnepe. Kísérlet egy kései Rembrandt-mű képhermeneutikai megközelítésére = Rényi András: A testek világlása. Hermeneutikai tanulmányok*, Bp., Kijárat, 1999, 9–50.
- Philippe Lejeune: *Az önéletírói paktum = Uő: Önéletírás, élettörténet, napló. Válogatott tanulmányok*, Bp., L'Harmattan, 2003. 17-46.
- Paul de Man: *Az önéletrajz mint arcrongálás = Pompeji 1997/2-3.*, 93-107.
- Helikon 2002/3. (Autobiográfia-kutatás)

12. A regény műfaj

Kötelező irodalom:

- Mihail Bahtyin: *A tér és az idő a regényben = Uő: A szó esztétikája*, Bp., Gondolat, 1976. 257-302.

Ajánlott irodalom:

- Mihail Bahtyin: *A regénynyelv előtörténetéhez = Uő: A szó esztétikája*, Bp., Gondolat, 1976. 217-256.
- Mihail Bahtyin: *A beszédmódok sokfélesége a regényben = Uő: A tett filozófiája – A szó a regényben*, Bp., Gond-Cura, 2007. 168-215.
- Hamvas Béla: *Regényelméleti fragmentum (részlet) = Uő: Arkhai és más esszék*. Bp., Media Kiadó, 1994. 280-297.

13. Újraolvasás és szövegek túlinterepretálása

Kötelező irodalom:

- Umberto Eco: *Szövegek túlinterepretálása (részlet) = Helikon 2001/4.*, 514-518.

Ajánlott irodalom:

- Umberto Eco: *Szöveg és szerző között = Helikon 2001/4.*, 519-532.
- Helikon 2001/4. (Az interpretáció érvényessége)
- Matei Calinescu: *Olvasás és újraolvasás: a megértés térbeli és időbeli modelljei = Literatura 1991/1.*, 1-51.

Budapest, 2023. szeptember 24.

Osztrólczyk Sarolta
PPKE BTK
Magyar Irodalomtudományi Tanszék